

JOCUL ȘI ÎNVĂȚAREA EXPERIENȚIALĂ ÎN GRĂDINIȚĂ

Prof Ungurean Liliana
G.P.N. „Stejărelul” Cajvana

“A învăța pe copil ... nu înseamnă să-i dăm adevărul nostru, ci să-i dezvoltăm propria-i gândire, aducând-o până la gândirea noastră, cu alte cuvinte, nu să-i impunem lumea noastră, creată de gândirea noastră, ci să-l ajutăm să înțeleagă cu gândirea lui lumea sensibilă, nemijlocit evidentă.”

(G.N.Volkov)

Modernizarea învățământului se înscrie într-un proces general de reînnoire a întregului proces școlar. Funcția de a transmite autoritar cunoștințele trebuie să facă loc unui învățământ care sugerează, propune, sfătuiește, care încurajează elevul în căutare, care îl ajută să descopere, îi dezvoltă creativitatea, un învățământ ce ține seama de interesele copilului și de motivație și-i permite acestuia să-și însușească cunoștințele și printr-o construcție personală. Una din metodele moderne care asigură într-o măsură mult mai mare decât metodele tradiționale, activitatea independentă și motivația corespunzătoare pentru însușirea activă și conștientă a cunoștințelor este metoda învățării prin descoperire și în cadrul ei problematizarea cu ajutorul căreia copiii ajung la descoperirea unor adevăruri necunoscute lor, dar cunoscute în știință și de către educatoare. Metoda descoperirii acționează prin procedee ca: vezi, cercetează, înțelege.

În grădiniță sunt fundamentale trei tipuri de activități: jocul, explorarea și experimentarea. În funcție de relația care se stabilește între achizițiile anterioare și cele la care se dorește a ajunge

prin descoperire se pot distinge 3 forme:

1. Descoperirea inductivă –adică pe baza unor date și cunoștințe particulare se ajunge la anumite cunoștințe și operații cu grad mai mare de generalitate. Metoda învățării prin descoperire de tip inductiv cuprinde – analiza, calsificarea, ierarhizarea unor date deja învățate și trecerea la generalități în vederea formulării de ipoteze reguli, legi, teoreme.

2. Descoperirea deductivă–se realizează prin construirea de silogisme cu ocazia concretizării. Învățarea prin descoperire de tip deductiv, solicită plecarea de la general la particular și individual de la lege spre fenomen, de la cauză spre efect. Copilul trebuie să parcurgă drumul de la concretul logic la concretul imediat și palpabil, sensibil, de la teorie la fapte.

3. Descoperirea transductivă după Jan Piaget, gândirea transductivă este acel tip de gândire care implică stabilirea de relații nelogice între diverse serii de date, metoda impune o nouă viziune asupra erorii, considerând-o ca mijloc al exersării intelectuale și factor de stimulare.

Metoda formează copiilor deprinderea de a lucra singuri de a avea încredere în forțele proprii, capacitatea de a se concentra asupra răspunsurilor ce li se cer.

Învățarea prin descoperire pe cale inductivă presupune explorare și experimentare și se folosește atunci când copiii au posibilitatea să observe diferite fenomene și obiecte, pentru ca, pe baza informațiilor culese să ajungă la formularea unor generalizări. Rolul educatoarei este acela de a dirija procesul de observare și formularea concluziilor.

Copiii învață conștient experimentând activ. Ei învață mai mult și mai bine prin intermediul experimentării concrete, prin care ei pot pipăi, examina și manipula obiecte reale. Copiii trebuie să se miște, trebuie activați și implicați; trebuie să le oferim oportunități pentru a-și utiliza imaginația, să le dăm prilejul de a fi originali. În lumea de mâine, care va fi a lor, se vor petrece evenimente pentru care soluțiile tradiționale nu vor mai fi eficiente.

Un copil învață mult prin intermediul situațiilor de joc variate și stimulatoare. Ce anume învață el? Să luăm un exemplu simplu : atunci când copilul înalță o construcție din cuburi, taie

ori lipește ceva, el învață, de fapt, cum să-și coordoneze ochiul cu mâna, cum să-și exerseze mișcările fine ale mâinii. Aceste deprinderi le va utiliza mult mai târziu, când se va pregăti pentru învățarea citit-scrisului.

La fel, dacă un copil, împreună cu alți parteneri de joacă, face o construcție din cuburi, învață să colaboreze cu ceilalți, să exprime și să accepte idei, să recreeze într-un fel mediul, cunoscându-l astfel mai bine, se familiarizează cu formele geometrice, cu problemele de echilibru ale construcției etc.

Jocul liber este o activitate plină de vioiciune, în care copiii au prilejul să exploreze medii diferite și să îndeplinească diferite sarcini fie individual, fie în grupuri mici. Fiecare copil are dreptul să aleagă și să participe la activitățile care îl interesează. Organizarea spațiului educațional pe centre de interes oferă posibilități variate. Alegerile pot include Centrul Biblioteca, Centrul Joc de rol, Centrul Științe, Centrul Construcții, Centrul Artă, Centrul Nisip și apă.. În spațiul dedicat „Științei” vor fi efectuate diferite experimente. Lucrul cel mai important este acela că fiecare copil este liber să aleagă dintre activitățile disponibile pe aceea pe care o dorește. El este liber, de asemenea, să schimbe o activitate cu alta, fără a cere permisiunea de fiecare dată.

În momentul în care un copil termină activitatea, este responsabilitatea lui să curețe sau să reamenajeze locul în care a lucrat și apoi este liber să-și utilizeze timpul rămas lucrând la o altă activitate. Uneori se vede câte un copil „hoinărind”. Poate are nevoie de o mână ajutor pentru a se apuca de ceva. Unii copii tind să folosească în fiecare zi aceleași materiale. Aceștia trebuie încurajați să încerce lucruri noi, să fie învățați să facă unele lucruri: cum să folosească foarfeca, cum să înșire etc.

Copiii mici sunt foarte ocupați să crească mari. Jocul de rol le oferă un prilej special de a explora diferite roluri, adesea roluri de adulți sau de oameni care sunt importanți în viața lor. Colțul căsuței ne oferă prilejul de a fi foarte inventive: putem utiliza ceea ce avem la îndemână: cutii de carton, putem confecționa o fereastră dintr-o bucată de carton și o perdeluță, pietricele rotunde pot fi ouă sau cartofi. Putem ruga părinții să ne aducă hăinuțe de bebeluși pentru păpuși. O oglindă plasată într-un colț al clasei îi ajută pe copii să se privească des și-și formează o imagine pozitivă despre ei înșiși.

La Centrul Construcții, copiii învață de la cuburi. Află de la acestea proprietăți precum felul materialului, mărimea, greutatea, dimensiunile, grosimea, lungimea și lățimea. El poate compara asemănările și deosebirile, învățând să clasifice și să sorteze. În activitatea cu cuburi copilul poate înțelege mai ușor conceptele de echilibru, spațiu, suprafață, volum. El experimentează secvențele și structurile, precum și relațiile parte – întreg. Studiază cuburile și le măsoară ca să vadă care este mai lung și care este mai scurt și care este egal cu altul. Copiii trebuie încurajați să vorbească despre construcțiile lor pe măsură ce le ridică. Astfel, limbajul și acțiunea fuzionează. Vocabularul crește și se flexibilizează pe măsură ce copiii învață să folosească prepoziții, adverbe (sus, jos, sub ,peste etc), adjective (lung, scurt, mare, mic, gros, subțire etc) și substantive (nume date construcțiilor, nume ale obiectelor utilizate în jocul cu cuburi , nume ale formelor geometrice). Adesea, copiii discută despre ceea ce fac în timpul activității de construcție. În acest tip de joc își face loc și reflectarea mediului social, pe măsură ce copiii recreează cu ajutorul cuburilor împrejurimile în care trăiesc.

Însușirea conștientă a unor cunoștințe corecte din punct de vedere științific se face, la vârsta preșcolară, prin cunoașterea directă a diferitelor fenomene ce se produc în natură. Pentru a realiza acest lucru în grupă putem folosi diferite elemente din natură cu care să realizăm experiențe relevante pentru copii.

Copiii sunt curioși prin firea lor. Ei vor să știe tot felul de lucruri. Ei ascultă, observă, pipăie și miroso. Își folosesc toate simțurile pentru a învăța, dar această experiență este de neînlocuit. Felul în care copiii mici investighează este cu adevărat o activitate științifică. Mare parte din activitatea științifică de la grădiniță trebuie să se nască din întrebările pe care le pun

copiii. „De unde vine ploaia?”, „De ce cad frunzele din copaci?”, „Ce se întâmplă cu omida?”, „Cum se face un curcubeu?” Nu întotdeauna știm răspunsurile la toate întrebările, dar este corect să spunem: „Nu știu, dar hai să aflăm!” Chiar dacă știm răspunsul, este bine să nu-l oferim prea repede, ci să lăsăm copiii să încerce să descopere singuri soluția. Îi putem ajuta pe copii să analizeze lucrurile și găsească răspunsurile, ghidându-i prin întrebări de tot felul: „Cum arată?”, „Cum se simte la pipăit?”, „Produce zgomot?”, „Cum miroase?” și multe altele. Mai putem să-i întrebăm astfel: „Ați observat vreodată că...”, „De ce credeți că...?” sau „Putem să aflăm...?” În timpul observării unui fenomen, copiii trebuie încurajați să vorbească despre acesta și să-l descrie în detaliu.

Este interesant să predai știința, iar copiii sunt dornici să învețe. Dar, dacă vrem ca ei să învețe, lucrurile trebuie astfel expuse în felul în care ei pot înțelege. În plus, cei mici au nevoie să-și utilizeze toate simțurile pentru a învăța și, de asemenea, ei au nevoie să achiziționeze, să participe în mod activ la experimente, să manipuleze materiale, să încerce să producă un eveniment și să vorbească despre ceea ce se întâmplă, pe măsură ce faptele se desfășoară. A vorbi fără a acționa efectiv este aproape de neînțeles pentru copilul mic.

La centrul de interes „Știință” nu este nevoie să avem echipamente sofisticate, ci o serie de lucruri de care copiii trebuie să se folosească atunci când experimentează, observă, află lucruri noi. Acestea sunt: un cântar simplu, o lupă, ideal ar fi un acvariu, plante, pietre, magneți, roți, eprubete, borcane, un ceas, cutii, tăvi de plastic, plante, semințe, ghivece cu pământ, burete umede și ziare vechi, scoici, insectare, ierbare. Se poate „inventa” un termometru dintr-un fermoar lipit pe un carton: când afară este cald, copiii deschid fermoarul, când este frig, îl închid. De-a lungul fermoarului am scris gradații cu cifre corespondente. Este distractiv pentru copii să de simtă ca niște „experți” „măsurând” temperatura sau prevăzând vremea uitându-se la cer: dacă pe cer sunt nori întunecați – vine ploaia, dacă norii sunt albi și pufoși – vremea va fi bună.

Iată câteva exemple de experimente simple pe care le putem face cu copiii.

Este foarte interesant să observi cum încolțește o sămânță, cum crește unei plante chiar de la început. Putem planta semințele într-o coajă de ou. Putem face „Ouă extraterestre”! Pentru aceasta avem nevoie de: coji de ouă și cofrajul de la ouă, carioca, puțină vată, semințe ale unei plante de talie mică. Se spală și se șterg cu atenție câteva jumătăți de coji de ouă. Desenăm pe fiecare coajă câte un chip drăguț, zâmbitor. Din vată facem biluțe pe care le înmuiem într-un borcan cu apă și apoi le punem în coaja de ou. Presărăm semințele peste bilele de vată. Punem cojile în cofrajul lor, pe care îl așezăm la lumină, pe pervazul ferestrei. În următoarele zile menținem vata umedă și vom urmări cum „extraterestrilor” le crește părul verde!

Putem demonstra cum este purtată apa spre frunze punând o tulpină de țelină sau o garoafă albă în apă colorată cu un colorant alimentar sau cu cerneală.

În timpul plimbărilor în natură vom examina copacii și plantele. Putem discuta ciclul vieții unui copac și cum anume ne ajută el (umbră, fructe, hârtie). Vom aduna frunze din copaci diferiți și le comparăm din punct de vedere al culorii, formei, mărimii, senzației provocate la atingere. Putem iniția un „Joc al amintirilor de toamnă”. Este un joc simplu și amuzant prin care ne putem testa memoria și pentru a păstra o parte din amintirea acestui anotimp magic în lunile reci de iarnă. Pentru acest joc avem nevoie de: 10 cartonașe de dimensiuni egale, niște cărți grele, câte 2 frunze diferite, de exemplu: 2 de castan, 2 de stejar, 2 de măr, 2 de păr ș.a.

Uscăm frunzele, punându-le la presat 7 – 10 zile sub o carte grea. Când frunzele sunt perfect uscate, lipim cu atenție câte o frunză pe fiecare cartonaș. Împreună cu colegii noștri putem să ne amintim despre toamnă, copacii care au astfel de frunze...

Îngrijirea unui pom plantat de copii îi ajută să descopere că plantele au nevoie de anumite condiții pentru a se dezvolta: lumină, căldură, pământ bun, îngrijire. De asemenea, observă procese ca înmugurire, înfrunzire, înflorire, formarea fructelor, dezvoltarea și coacerea lor. Prin întrebări cauzale, copiii pot fi ajutați în activitatea de învățare să vadă unele legături

cauzale simple între fenomenele în natură și anumite legături evidente cum ar fi: toamna, frunzele îngălbenesc și cad din cauza frigului și a umezelii; apa îngheață din cauza gerului; zăpada se topește din cauza căldurii;

Elementele primare din natură (apa, aerul, focul) oferă prilejul desfășurării unor experimente foarte interesante. De obicei se planifică „Apa” în anotimpul iarna, deoarece se pot desfășura mai multe experimente și mai ușor - fierberea, condensarea, formarea gheții, zăpada, dizolvarea și alte fenomene fizice și chimice. Aceste experimente sunt foarte agreate de către copiii, care participă cu interes la desfășurarea lor. Spre exemplu, se poate desfășura un experiment din care copiii să înțeleagă că unele obiecte plutesc pe apă, altele se scufundă. Copiii vor testa o mulțime de obiecte: pietre, bețișoare, capace de borcan, monede, cuie, dopuri de plută, coji de nuci, cutii din plastic, cutii de conserve. Ei așează câte un obiect în apă și observă ce s-a întâmplat: obiectul plutește sau se scufundă imediat. Este importantă mărimea? Ori greutatea? Se înregistrează observațiile științifice pe o coală de hârtie.

Se pot face experimente diferite pentru a înțelege stările de agregare ale apei. De exemplu, se aduce în grupă zăpadă într-un recipient de plastic tăiat pe jumătate. Se observă ce s-a întâmplat cu zăpada. Se trasează o linie în exteriorul recipientului și este dus din nou afară, unde este lăsat peste noapte. A doua zi se observă schimbările apărute în recipient. Ce s-a întâmplat? De ce s-a transformat în gheață? Se pun copiii să compare nivelul apei înghețate cu nivelul măsurat., Există vreo diferență? Ce se întâmplă cu apa din râuri când este foarte frig? „

Ce se întâmplă cu apa care este pusă la fiert?

Se fierbe apa într-un vas termorezistent pe o spirtieră, astfel încât copiii să poată vedea vaporii ridicându-se. Este foarte important pentru copii să învețe vocabularul adecvat: vaporii care ies nu sunt fum, ei se numesc aburi sau vaporii. Apoi este oportun să se demonstreze condensarea.

Aerul este împrejurul nostru, peste tot, dar, pentru că nu se vede, este un concept dificil de înțeles pentru copii. Se pot desfășura experimente „consecrate” pentru a demonstra mișcarea aerului: aprinzi o lumânare pe care o așezi în dreptul ușii întredeschise. Când duci lumânarea în partea de sus a ușii, flacăra lumânării se îndreaptă spre în afară, aerul cald ieșind, iar aerul rece îndreaptă flacăra spre interior, semn că aerul rece intră prin partea de jos. Aerul cald este mai ușor, de aceea se ridică, aerul rece este mai greu și de aceea intră prin partea de jos a ușii. Aceștia sunt curenții de aer. Vântul este o mișcare a aerului.

Se confecționează un evantai de hârtie pe care îl agiți în dreptul feței, simțind aerul. Agiți evantaiul pentru a deplasa o pană sau o bucățică de hârtie pe masă. Dacă mișcăm evantaiul în dreptul flăcării unei lumânări, aceasta se stinge. Ne umplem plămâni cu aer și apoi suflăm cu putere în palmă pentru a simți forța aerului. Se poate demonstra, de asemenea, că aerul are greutate, cântărind baloanele umplute cu aer.

În realizarea învățării prin descoperire, educatoarea trebuie să țină seamă de particularitățile de vârstă ale copiilor , să nu utilizeze idei abstracte care nu pot fi înțelese de copii, să dezvolte gândirea și vorbirea copiilor. Implicându-ne în activitatea copiilor, putem observa că prin contactul direct cu lumea concretă, prin efectuarea unor mici experiențe, trezim interesul copiilor și le satisfacem curiozitatea. Copiii sunt puși în situația de a dialoga, de a se contrazice cu privire la opiniile lor sau de a se ajuta între ei pentru efectuarea unor experiențe. Când se joacă, copiii experimentează posibilitatea de a deveni mai flexibili în gândirea lor și în rezolvarea situațiilor problematice.

BIBLIOGRAFIE

*** Curriculum pentru educația timpurie a copiilor de la 3 la 6/7 ani, București, 2008

*** Ghid de bune practici pentru educația timpurie a copiilor între 3 – 6/7 ani, București, 2008

Schulman Kolombus, Elinor – Didactică preșcolară, Editura Val & Integral ,București, 1998

*** Laborator metodic , Supliment metodic al revistei „Învățământul primar” dedicat cadrelor didactice din învățământul preșcolar, nr. 1-2 , Editura Miniped Publishing House, 2006